

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DU LỊCH

=====***=====

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

**TÁC ĐỘNG CỦA HOẠT ĐỘNG DU LỊCH ĐẾN
ĐỜI SỐNG VĂN HÓA – XÃ HỘI CỦA CƯ DÂN
ĐỊA PHƯƠNG TẠI KHU DI TÍCH ĐỀN TRẦN –
PHỦ DẦY NAM ĐỊNH**

Giảng viên hướng dẫn : Ths. Bùi Thanh Thủy

Sinh viên thực hiện : Nguyễn Thị Hằng

Niên khoá : 2005 - 2009

HÀ NỘI - 2009

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	5
1. Lý do chọn đề tài.....	5
2. Mục đích nghiên cứu	6
3. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	7
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
5. Phương pháp nghiên cứu.....	9
6. Bố cục đề tài.....	9
CHƯƠNG 1	10
TỔNG QUAN VỀ KHU DI TÍCH ĐỀN TRẦN - PHỦ DÀY	10
NAM ĐỊNH	10
1.1 Giới thiệu khái quát về khu di tích đền Trần - Phủ Dầy.....	10
1.1.1 Khu di tích đền Trần	10
1.1.2 Khu di tích Phủ Dầy.....	16
1.2 Vị thế của khu di tích đền Trần - Phủ Dầy trong sự phát triển của du lịch Nam Định.....	19
1.2.1 Vị thế về điều kiện tự nhiên	19
1.2.2 Vị thế về điều kiện văn hóa - xã hội	22
1.2.3 Khu di tích đền Trần - Phủ Dầy - một trong những trọng điểm phát triển du lịch của tỉnh Nam Định.	26
TIỂU KẾT CHƯƠNG 1	29
CHƯƠNG 2	2
ĐỜI SỐNG VĂN HÓA - XÃ HỘI CỦA CƯ DÂN ĐỊA PHƯƠNG DƯỚI TÁC ĐỘNG CỦA DU LỊCH	30
2.1 Hiện trạng hoạt động du lịch tại khu di tích đền Trần - Phủ Dầy	30
2.1.1. Khách du lịch	30
2.1.2 Doanh thu du lịch	33
2.1.3 Nguồn lao động du lịch.....	35
2.1.4 Cơ sở vật chất kỹ thuật và cơ sở hạ tầng phục vụ du lịch	36
2.1.5 Sản phẩm du lịch	38
2.1.6 Tổ chức hoạt động du lịch tại khu di tích	39
2.2 Hoạt động du lịch - những tác động đối với đời sống văn hóa - xã hội, kinh tế của người dân địa phương.....	42
2.2.1 Đối với đời sống Văn hóa - xã hội.....	43
2.2.2 Đối với đời sống kinh tế	63
2.3 Nhận định về sự tác động qua đánh giá của những người tham gia vào hoạt động du lịch.....	66
2.3.1 Các nhà quản lý và nhân viên ngành du lịch.....	67
2.3.2 Khách du lịch	69
2.3.3 Cộng đồng cư dân địa phương.....	70
TIỂU KẾT CHƯƠNG 2	71
CHƯƠNG 3	73
HỆ THỐNG GIẢI PHÁP ĐỂ PHÁT TRIỂN DU LỊCH	73

BỀN VỮNG ĐỐI VỚI DÂN CƯ TẠI KHU DI TÍCH	73
ĐỀN TRẦN - PHỦ DÀY NAM ĐỊNH	73
3.1 Quan điểm phát triển du lịch bền vững đối với dân cư.....	73
3.2 Hệ thống giải pháp.....	77
<i>3.2.1 Giải pháp nhằm phát triển hoạt động du lịch .....</i>	<i>77</i>
<i>3.2.2 Giải pháp phát triển du lịch bền vững đối với dân cư địa phương.....</i>	<i>86</i>
TIỂU KẾT CHƯƠNG 3.....	93
KẾT LUẬN.....	94
TÀI LIỆU THAM KHẢO	
PHỤ LỤC	

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Hiện nay, trong sự phát triển chung của nền kinh tế Việt Nam, du lịch được xác định là một trong những ngành kinh tế mũi nhọn, có tiềm năng to lớn, góp phần quan trọng vào nền kinh tế quốc dân. Hòa chung với sự phát triển mạnh mẽ của du lịch nước nhà, du lịch Nam Định cũng đang có những bước tiến vững chắc và ngày càng khởi sắc. Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ XV (nhiệm kỳ 1996 - 2000) đã khẳng định: “ *Tích cực khai thác các nguồn vốn đầu tư cho hạ tầng dịch vụ... từng bước đưa ngành du lịch của tỉnh thành ngành kinh tế có vị trí quan trọng*”. Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ XVI đã đề ra các giải pháp quan trọng và thiết thực để đẩy mạnh phát triển du lịch, góp phần vào sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hóa, chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo xu hướng tăng tỷ trọng các ngành công nghiệp dịch vụ, tạo thêm việc làm và thu nhập cho lao động xã hội.

Nam Định là một tỉnh ven biển thuộc đồng bằng Bắc bộ, phát triển sớm và giàu truyền thống văn hóa. Do đó, tỉnh có tiềm năng phát triển đa dạng các loại hình du lịch, du lịch biển nổi tiếng với khu nghỉ mát Thịnh Long, Quất Lâm, du lịch sinh thái có vườn quốc gia Xuân Thủy. Đặc biệt, trên địa bàn tỉnh có tới 1655 di tích lịch sử văn hóa, trong đó có 135 di tích được nhà nước xếp hạng. Nhiều di tích có giá trị to lớn, được khai thác trong hoạt động du lịch như chùa Keo và cụm di tích làng cổ Hành Thận, khu tưởng niệm cố tổng Bí thư Trường Chinh, chùa Cổ Lễ.... Tiêu biểu nhất phải kể đến di tích lịch sử văn hóa đền Trần và quần thể di tích Phủ Dầy. Đây là nguồn tài nguyên quan trọng trong hoạt động du lịch văn hóa của tỉnh Nam Định.

Có thể khẳng định di tích đền Trần và Phủ Dầy là hai trong số những điểm du lịch văn hóa, tôn giáo hấp dẫn, thu hút nhiều du khách nhất của tỉnh Nam Định. Những năm gần đây, khi đời sống người dân được nâng cao thì nhu cầu du lịch càng lớn. Bên cạnh việc khám phá, tìm hiểu những điều mới lạ thì du khách đến với đền Trần - Phủ Dầy còn để “thờ cha” (Đức Thánh Trần - Hưng Đạo Đại Vương Trần Quốc Tuấn), “cúng mẹ” (Thánh Mẫu Liễu Hạnh). Vì thế khách du lịch tới tham quan khu di tích ngày càng đông đảo. Hoạt động này có tác động đáng kể tới nhiều mặt của đời sống cư dân địa phương, trong đó quan trọng nhất là tác động tới đời sống văn hóa - xã hội của người dân. Vậy cụ thể những tác động đó là gì và có những biện pháp nào để hạn chế những tác động tiêu cực, phát huy những tác động tích cực tới đời sống văn hóa - xã hội của người dân? Đây là lý do người viết lựa chọn đề tài “ ***Tác động của hoạt động du lịch đến đời sống văn hóa - xã hội của cư dân địa phương tại khu di tích đền Trần - Phủ Dầy Nam Định***” làm khóa luận tốt nghiệp chuyên ngành Văn hóa Du lịch của mình.

Thông qua đề tài, tác giả mong muốn góp một phần vào việc nghiên cứu những tác động của hoạt động du lịch tại khu di tích, từ đó giúp nhà quản lý có những biện pháp hữu hiệu nhằm phát triển hoạt động du lịch hơn nữa. Đồng thời mang lại ngày càng nhiều lợi ích cho người dân theo đúng tinh thần của việc phát triển du lịch bền vững.

2. Mục đích nghiên cứu

- Tìm hiểu về lịch sử ra đời và phát triển của khu di tích văn hóa lịch sử đền Trần - Phủ Dầy Nam Định, tìm hiểu khái quát các giá trị của khu di tích.

- Tìm hiểu vị thế của khu di tích đền Trần - Phủ Dầy trong sự phát triển của du lịch Nam Định.

- Khảo sát thực trạng hoạt động du lịch tại khu di tích đền Trần - Phủ Dầy hiện nay.

- Nghiên cứu tác động của hoạt động du lịch tại khu di tích đền Trần - Phủ Dầy đối với đời sống văn hóa - xã hội của người dân địa phương. Đồng thời đưa ra những đánh giá của người viết và các đối tượng tham gia về các tác động của hoạt động du lịch tại khu di tích đối với người dân địa phương.

- Thông qua thực trạng hoạt động, tác giả đề tài đề xuất hệ thống giải pháp nhằm phát triển hơn nữa hoạt động du lịch tại khu di tích đền Trần - Phủ Dầy. Hạn chế các tác động tiêu cực, phát huy các tác động tích cực đối với đời sống văn hóa - xã hội của người dân địa phương.

3. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Quần thể di tích lịch sử văn hóa Phủ Dầy thờ Đức Thánh Mẫu Liễu Hạnh đã được nhiều học giả trước đây và hiện nay nghiên cứu. Những nghiên cứu đầu tiên được người Pháp hoặc người Việt Nam được đào tạo ở Pháp thực hiện. Nguyễn Văn Huyền (1944), Durand (1959)... là những người đầu tiên viết về đạo Mẫu. Sau thời kỳ đổi mới, tín ngưỡng thờ Mẫu được nhiều học giả nổi tiếng quan tâm nghiên cứu, như: Ngô Đức Thịnh (chủ biên): “Đạo Mẫu ở Việt Nam”, Đặng Văn Lung với: “Tam tòa thánh Mẫu”, “Mẫu Liễu đạo và đời”, Bùi Văn Tam viết “Phủ Dầy và tín ngưỡng Mẫu Liễu Hạnh”, Hồ Đức Thọ là tác giả của cuốn sách “Mẫu Liễu sử thi” hay “Huyền tích Thánh Mẫu Liễu Hạnh và di sản văn hóa lễ hội Phủ Dầy”... Dưới góc độ du lịch có một số các bài báo trên các tạp chí chuyên ngành như bài viết “Lễ hội phủ Dầy với phát triển du lịch Nam Định” của tác giả Đào Duy Tuấn, hay một số các khóa luận tốt nghiệp của các khóa trước đề cập tới khai thác các giá trị văn hóa, nghệ thuật, kiến trúc của khu di tích trong hoạt động du lịch.

Cũng giống như quần thể di tích và lễ hội Phủ Dầy, khu di tích đền Trần được rất nhiều người quan tâm nghiên cứu. Độc giả có thể dễ dàng tìm thấy thông tin về khu di tích này qua các công trình khoa học hay các bài báo, tạp chí... tiêu biểu như tác giả Hồ Đức Thọ (sưu tầm - biên soạn) cuốn: “Trần miếu - Di sản và tín ngưỡng dân gian”, tác giả Trịnh Thị Nga (sưu tầm - biên soạn) với: “Di tích lịch sử - văn hóa đền Trần, chùa Tháp tỉnh Nam Định”. Dưới góc độ báo chí có rất nhiều các bài viết, ví dụ như “Khai ấn đền Trần: Đảm bảo trật tự an ninh” của thông tấn xã Việt Nam, hay theo thời báo Sài Gòn giải phóng có bài “Đầu năm đi lễ đền Trần”, “Chảy hội đền Trần với hào khí Đông A” - VTV...

Tuy nhiên, vẫn chưa có một công trình khoa học nào nghiên cứu một cách sâu sắc và đầy đủ về các tác động của hoạt động du lịch tại khu di tích đền Trần và Phủ Dầy đối với người dân địa phương.

Như vậy, khu di tích đền Trần - Phủ Dầy đã và đang được khai thác trên nhiều góc độ khác nhau. Trong khóa luận của mình tác giả tiếp thu một số kết quả nghiên cứu của các học giả đi trước. Từ đó người viết tiếp tục phát triển hướng nghiên cứu theo góc độ của một người học chuyên ngành Văn hóa Du lịch. Tuy vậy, do sự hạn chế về thời gian và trình độ nên bài viết này không tránh khỏi những sai sót. Tác giả đề tài rất mong được sự góp ý của các thầy cô giáo và các bạn sinh viên để đề tài được hoàn thiện hơn.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- *Đối tượng nghiên cứu*: Sự thay đổi đời sống văn hóa - xã hội của người dân địa phương dưới tác động của hoạt động du lịch tại khu di tích đền Trần - Phủ Dầy Nam Định.

- *Phạm vi nghiên cứu*: Nghiên cứu tác động của hoạt động du lịch tại khu di tích đền Trần - Phủ Dầy tới đời sống văn hóa - xã hội của người dân Nam Định nói chung. Trong đó tập trung nghiên cứu tác động đối với người

dân thôn Tức Mặc, phường Lộc Vượng, thành phố Nam Định, nơi có khu di tích Đền Trần. Và thôn Tiên Hương, thôn Vân Cát, nơi có những di tích chính thuộc quần thể di tích Phủ Dầy, xã Kim Thái, huyện Vụ Bản, tỉnh Nam Định.

5. Phương pháp nghiên cứu

Trong quá trình thực hiện đề tài, tác giả đã sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau:

- Phương pháp thu thập, tổng hợp và phân tích tài liệu
- Phương pháp điền dã, khảo sát thực tế
- Phương pháp phỏng vấn trực tiếp
- Phương pháp xã hội học: Điều tra bằng bảng hỏi...

6. Bố cục đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, phụ lục, đề tài được cấu trúc thành 3 chương:

Chương 1: Tổng quan về khu di tích đền Trần - Phủ Dầy Nam Định.

Chương 2: Đời sống Văn hóa - Xã hội của cư dân địa phương dưới tác động của du lịch.

Chương 3: Hệ thống giải pháp để phát triển bền vững đối với cư dân ở khu du lịch đền Trần - Phủ Dầy Nam Định.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Đức Thọ: Trần Miếu - di sản và tín ngưỡng dân gian, nxb Văn hóa Thông tin, 2006
2. Trịnh Thị Nga: Di tích lịch sử đền Trần, chùa Tháp tỉnh Nam Định, nxb Văn hóa Dân tộc, 2009
3. Hồ Đức Thọ: Huyền tích thánh mẫu Liễu Hạnh và di sản văn hóa - lễ hội Phủ Dầy, nxb Văn hóa thông tin, 2004
4. Bùi Thị Hải Yến: Tuyển điểm du lịch Việt Nam, nxb Giáo dục, 2008
5. Viện nghiên cứu phát triển du lịch: Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch tỉnh Nam Định đến năm 2010
6. Nguyễn Đình Hòe, Vũ Văn Hiếu: Du lịch bền vững, nxb Đại học Quốc gia, 2001
7. Trịnh Lê Anh: Môi trường xã hội nhân văn và vấn đề phát triển du lịch bền vững, số 4/2005 - Tạp chí Du lịch Việt Nam
8. Phạm Lê Thảo: Môi trường tự nhiên với phát triển du lịch bền vững ở Việt Nam, số 8/2005 - Tạp chí Du lịch Việt Nam
9. Phạm Thị Duyên Anh: Nâng cao nhận thức và đào tạo cho cộng đồng địa phương thực hiện du lịch bền vững vì người nghèo, số 8/2005 - Tạp chí Du lịch Việt Nam
10. Nguyễn Hữu Quý Hải: Du lịch bền vững giảm đói nghèo, số 4/2005 - Tạp chí Du lịch Việt Nam
11. Nguyễn Thế Kỷ: Môi trường xã hội nhân văn để phát triển du lịch bền vững, số 7/2005 - Tạp chí Du lịch Việt Nam

12. Nguyễn Trọng Hoàng: Xây dựng môi trường phát triển du lịch bền vững, số 12/2004 - Tạp chí Du lịch Việt Nam

13. Phạm Trung Lương: Thực trạng và những vấn đề đặt ra để phát triển du lịch bền vững, số 12/2004 - Tạp chí Du lịch Việt Nam

14. Phạm Trung Lương: Phát triển du lịch bền vững từ góc độ môi trường, số 10/2005 - Tạp chí Du lịch Việt Nam

15. Nguồn tài liệu từ mạng internet:

<http://www.vietnamtourism>

<http://www.dulichvn.org.vn/>

<http://www.webdulich.com/>

<http://www.vietnamtourism.gov.vn>

<http://baodulich.com/>

<http://wikimapia.org>

<http://vietbao.vn>

<http://www.namdinh.gov.vn>

<http://www.sggp.org.vn/xahoi>

<http://namdinh.vn>